

Na osnovu člana 16. Zakona o upravi („Službeni glasnik BiH“, broj 32/02 i 102/09) i člana 14. stav (1) i (3) tačka e) Zakona o vazduhoplovstvu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 39/09), generalni direktor Direkcije za civilno vazduhoplovstvo Bosne i Hercegovine donosi

PRAVILNIK

O SISTEMU UPRAVLJANJA BEZBJEDNOŠĆU VAZDUŠNE PLOVIDBE

I – OPŠTE ODREDBE

Član 1. (Predmet)

Ovim pravilnikom definišu se zahtjevi za uspostavljanje, korišćenje i unapređivanje sistema upravljanja bezbjednošću vazdušne plovodbe (u daljem tekstu SMS).

Član 2. (Definicije)

- (1) Pojam „bezbjednost“ koji se koristi u tekstu ovog pravilnika označava bezbjednost vazdušne plovodbe.
- (2) Definicije koje se upotrebljavaju u Pravilniku imaju sljedeće značenje:
 - a) politika bezbjednosti (*Safety Policy*) označava izjavu organizacije o osnovnom pristupu kojim ta organizacija postiže nivo bezbjednosti koji se može tolerisati;
 - b) bezbjednosne garancije (*Safety Assurance*) su sve planirane i sistematične mjere koje su potrebne da bi se obezbjedilo povjerenje u to da proizvod, usluga, organizacija ili funkcionalni sistem postižu prihvatljivu ili tolerantnu bezbjednost;
 - c) dostignuti nivo bezbjednosti (*Safety Performance*) označavaju nivo bezbjednosti koji su država ili pružalac usluga ostvarili u skladu sa definisanim ciljnim vrijednostima nivoa bezbjednosti i pokazateljima dostignutog nivoa bezbjednosti.
 - d) pokazatelj dostignutog nivoa bezbjednosti (*Safety Performance Indicator*) je parametar zasnovan na podacima koji se koriste za praćenje i procjenu dostignutog nivoa bezbjednosti.
 - e) zapisi o bezbjednosti (*Safety Records*) su skup informacija o jednom bezbjednosnom događaju ili nizu bezbjednosnih događaja koje se prikupljaju i čuvaju i kojima se demonstrira efikasnost uspostavljenog sistema upravljanja bezbjednošću letenja;
 - f) cilj bezbjednosti (*Safety Objective*) je kvalitativan ili kvantitativan iskaz koji određuje maksimalno očekivanu učestalost ili vjerovatnoću pojavljivanja neke opasnosti;

- g) bezbjednost (*Safety*) označava stanje u kome su rizici povezani sa vazduhoplovnim aktivnostima a koji se odnose na, ili su direktna podrška izvođenju operacija na vazduhoplovu, smanjeni i kontrolisani do prihvatljivog nivoa.
- h) ciljne vrijednosti nivoa bezbjednosti (*Safety Performance Targets*) su planirani ili namijenjeni cilj za pokazatelj(e) dostignutog nivoa bezbjednosti tokom određenog perioda
- i) odgovorni rukovodilac (*Accountable Executive*) je lice koje ima sveobuhvatnu odgovornost za efikasno sprovođenje SMS vazduhoplovnog subjekta;
- j) Državni program bezbjednosti (*State Safety Programme*) je integrisani skup propisa i aktivnosti čiji je cilj poboljšanje bezbjednosti
- k) odgovorna osoba za bezbjednost (*Safety Manager*) je lice koje je zaduženo za razvoj i primjenu efikasnog SMS;
- l) ozbiljnost rizika (*Risk Severity*) je moguća posljedica neželjenog događaja ili stanja, izražena u odnosu na najgoru predviđenu situaciju;
- m) opasnost (*Hazard*) je svako stanje, događaj ili okolnost koji mogu da dovedu do udesa;
- n) prihvatljiv nivo bezbjednosti (*Acceptable Level of Safety*) je minimalni nivo bezbjednosti koji uspostavlja država, a omogućava mjerenje ostvarenog ili dostignutog nivo bezbjednosti vazduhoplovnog subjekta i njegovog sistema upravljanja bezbjednošću;
- o) procjena rizika (*Risk Assessment*) je procjena kojom se utvrđuje da li se ostvaren ili uočen rizik može tolerisati;
- p) pružalac usluga (*Service provider*) bilo koja organizacija koja pruža vazduhoplovne usluge i obuhvata odobrene / ovlašćene organizacije za obuku vazduhoplovnog osoblja, operatore vazduhoplova koji obavljaju međunarodni komercijalni vazdušni transport, odobrene/ovlašćene organizacije za održavanje, organizacije odgovorne za projektovanje tipova i/ili izradu vazduhoplova, pružaocem usluga kontrole vazdušnog saobraćaja, operatore sertifikovanih aerodroma za međunarodni vazdušni prevoz (zavisno od slučaja) i operatore generalne avijacije koji obavljaju međunarodne vazduhoplovne operacije sa velikim ili turbomlaznim vazduhoplovima, a koje su izložene bezbjednosnim rizicima tokom pružanja svojih usluga;
- q) rizik po bezbjednost (*Safety Risk*) je prognozirana vjerovatnoća i ozbiljnost posljedica ili ishoda potencijalne opasnosti;
- r) sistem upravljanja bezbjednošću (*Safety Management System - SMS*) obuhvata sistematski pristup upravljanju bezbjednošću vazdušne plovidbe, uključujući neophodnu organizacijsku strukturu, odgovornosti, politike i procedure;
- s) vjerovatnoća rizika (*Risk Probability*) je vjerovatnoća da će se neki neželjeni događaj ili stanje dogoditi;
- t) Kompleksne organizacije (odobrene organizacije za obuku vazduhoplovnog osoblja u skladu sa zahtjevima FCL i komercijalni vazdušni operateri):
 - su organizacije koje imaju 20 ili više zaposlenih.
 - su organizacije koje imaju manje od 20 zaposlenih ako:
 - provode obuku/operacije sa različitim tipovima vazduhoplova
 - provode obuku/operacije u posebnim okolnostima ili ambijentu (npr: planinsko područje, na moru u blizini obale – offshore)

- provode obuku/operacije koja zahtjeva posebno odobrenje (performance base navigation - PBN, low visibility operation - LVO, extended range operations with two engine aeroplanes - ETOPS, helicopters hoist operation - HHO, helicopter emergency medical service – HEMS, night vision imaging system – NVIS, dangerous goods – DG)
- u) Nekompleksne organizacije: su one odobrene organizacije za obuku vazduhoplovnog osoblja u skladu sa zahtjevima FCL koji obavljaju obuku za sticanje dozvole LAPL, PPL, SPL i BPL i pridruženih ovlaštenja i sertifikata i Medicinski vazduhoplovni centri (Aero Medical Centres - AeMCs).

Član 3. (Oblast primjene)

- (1) Pružaoci usluga, u zavisnosti od veličine i kompleksnosti organizacije i prirode pružanja usluga, koji su u obavezi da implementiraju SMS su sljedeći:
 - a) Odobrene kompleksne organizacije za obuku vazduhoplovnog osoblja, koji su u toku obavljanja svoje djelatnosti izloženi bezbjednosnim rizicima
 - b) Vazdušni operatori sa vazduhoplovima koji su odobreni/ovlašćeni za obavljanje međunarodnog komercijalnog vazdušnog saobraćaja
 - c) Odobrene organizacije za održavanje vazduhoplova vazdušnim operatorima koji obavljaju operacije u međunarodnom komercijalnom vazdušnom saobraćaju
 - d) Organizacije za projektovanje i proizvodnju vazduhoplova
 - e) ATS pružalaci usluga koji su određeni od strane države
 - f) Operatori odobrenih aerodroma sa kojih se obavlja međunarodni komercijalni vazdušni saobraćaj
- (2) Međunarodni operatori generalne avijacije koji svoje operacije izvode sa velikim ili *turbojet* avionima su u obavezi implementirati SMS koji je srazmjeran veličini i kompleksnosti operacija. U ovim organizacijama SMS treba da minimalno uključuje proces identifikacije hazarda i sa njima povezanih rizika kao i procese razvoja i implementacije korektivnih akcija da se održi prihvatljivi nivo bezbjednosti vazdušne plovidbe i pružanje monitoringa i procjenu odgovarajućih bezbjednosnih aktivnosti.
- (3) Nekompleksne organizacije navedene u članu 2, stav (21) i organizacije koje imaju manje od 20 zaposlenih a koje ne obavljaju poslove ili aktivnosti koje su navedne u članu 2, stav (20)(b), nisu u obavezi implementirati SMS.

II – OSNOVNE KOMPONENTE I ELEMENTI SMS

Član 4. (Osnovne komponente i elementi SMS)

- (1) Sistem upravljanja bezbjednošću mora da sadrži sljedeće osnovne komponente i elemente:
 - a) Politika i ciljevi bezbjednosti:
 - Opredijeljenost i odgovornosti rukovodstva

- Krajnja odgovornost za bezbjednost
 - Imenovanje ključnog osoblja za bezbjednost
 - Koordinacija planiranja postupaka u slučaju opasnosti
 - SMS dokumentacija
- b) Upravljanje rizicima:
- Identifikacija opasnosti
 - Procjena, analiza i ublažavanje rizika
- c) Bezbjednosne garancije:
- Praćenje i mjerenje dostignutog nivoa bezbjednosti
 - Upravljanje promjenama
 - Kontinuirano unapređenje SMS
- d) Promocija bezbjednosti:
- Obuka osoblja
 - Komunikacija u vezi bezbjednost

Član 5. (Opredijeljenost i odgovornost rukovodstva)

- (1) Pružalac usluga mora definisati politiku bezbjednosti i ciljeve bezbjednosti organizacije, u skladu sa nacionalnim propisima, međunarodnim standardima i najboljom praksom u vazduhoplovnoj industriji.
- (2) Politika bezbjednosti označava opredijeljenost organizacije za unapređenje bezbjednosti i mora uključiti jasnu izjavu o obezbjeđenju neophodnih ljudskih i finansijskih sredstava za implementaciju politike.
- (3) Politika bezbjednosti mora da bude potpisana od strane odgovornog rukovodioca organizacije da uključuje odgovornost rukovodilaca i zaposlenih u organizaciji u pogledu dostignutom nivou bezbjednosti SMS i da bude predstavljena zaposlenim u organizaciji sa jasnim dokazom o upoznavanju zaposlenih o istoj.
- (4) Politika bezbjednosti treba da podstiče zaposlene na izvještavanje o događajima koji ugrožavaju bezbjednost i uslove pod kojima se disciplinske mjere neće primjenjivati prema zaposlenima koji prijavljuju opasnosti.
- (5) Politika bezbjednosti je potrebno periodično analizirati i ažurirati kako bi ostala relevantna i odgovarajuća za organizaciju.

Član 6.
(Krajnja odgovornost za bezbjednost)

- (1) Pružalac usluga mora imenovati odgovornog rukovodioca koji ima krajnju odgovornost i nadležnosti za implementaciju i unapređenje SMS i da o tom imenovanju obavijesti BHDCA.
- (2) Pružalac usluga mora identifikovati odgovornosti svih članova višeg rukovodnog osoblja po pitanju bezbjednosti. Odgovornosti za bezbjednost i njihova ovlašćenja moraju biti dokumentovana i predstavljena cijeloj organizaciji.
- (3) Pružalac usluga mora definisati nivoe rukovodioca sa ovlašćenjem da donosi odluke u vezi prihvatljivosti rizika

Član 7.
(Imenovanje ključnog osoblja za bezbjednost)

- (1) Pružalac usluga mora imenovati *Safety* eksperta (odgovornu osobu), kome će primarni zadatak biti poslovi uspostavljanja, razvoja, koordinacije, administracije i unapređenja SMS.
- (2) *Safety* ekspert će označavati kontakt osobu za oblast upravljanja bezbjednošću i mora biti imenovan od strane odgovornog rukovodioca kako bi mu se dodijelio neophodni nivo ovlašćenja za postupanja po pitanjima bezbjednosti.
- (3) Krajnja odgovornost za SMS je na odgovornom rukovodiocu, a ne na *Safety* ekspertu.

Član 8.
(Koordinacija planiranja postupaka u slučaju opasnosti)

- (1) Pružalac usluga mora uspostaviti plan postupanja u vanrednim situacijama (Emergency Response Planing – ERP) u kojem će se definisati odgovornosti i radnje u slučaju vanrednih situacija.
- (2) Postupci u slučaju opasnosti treba da obezbjede uređen i efikasan prelaz iz normalnih operacija u operacije u slučaju opasnosti i povratak u normalan rad što je prije moguće.
- (3) Planovi pružalaca usluga, u zavisnosti od veličine, aktivnosti i kompleksnosti organizacije, moraju da budu kompatibilni a njihova koordinacija treba da bude opisana u SMS uputstvu.
- (4) Ako je vazduhoplovni subjekat predmet planova za vanredne situacije drugih vazduhoplovnih subjekata, on mora da se pridržava tih planova i da se u svom planu za vanredne situacije poziva na njih.
- (5) Plan za vanredne situacije mora da sadrži i liste provjere i informacije o imenima i brojevima telefona lica koje treba kontaktirati i mora da bude redovno pregledan, provjeravan i neprestano dostupan licima odgovornim za postupanje po planu.

Član 9.
(SMS dokumentacija)

- (1) Pružalac usluga mora da razvije i održava SMS dokumentaciju koja obuhvata:
 - a) Priručnik o upravljanju bezbjednošću
 - b) Zapise sistema upravljanja bezbjednošću
- (2) Priručnik o upravljanju bezbjednošću sadrži sljedeće elemente:
 - a) Kontrola dokumenta
 - b) Regulatorni zahtjevi u vezi SMS
 - c) Obim i integrisanje sistema upravljanja bezbjednošću
 - d) Politika bezbjednosti i ciljevi bezbjednosti;
 - e) Odgovornost za bezbjednost i ključno osoblje;
 - f) Obavezno i dobrovoljno izvještavanje o bezbjednosti i korektivne radnje
 - g) Identifikovanje opasnosti i procjena rizika;
 - h) Praćenje i mjerenje nivoa bezbjednosti
 - i) Istrage događaja koji utiču na bezbjednost i korektivne radnje
 - j) Obuka i komunikacija o bezbjednosti
 - k) Stalno unapređenje i revizija SMS
 - l) Upravljanje evidencijom o SMS
 - m) Upravljanje promjenama
 - n) Plan postupanja u hitnim i vanrednim situacijama (Emergency Response Planing – ERP)
- (3) Ukoliko je određeni element SMS priručnika opisan u drugom dokumentu, element ne mora biti sastavni dio priručnika ali se mora uspostaviti veza sa tim dokumentom.
- (4) Priručnik SMS mora biti dostupan, u štampanom ili elektronskom obliku, svim odgovornim i rukovodećim licima kao i svim organizacionim jedinicama prožaoaca usluga.
- (5) Zapisi SMS obuhvataju:
 - a) Registar izvještaja o događajima, njihova analiza, procjena rizika, korektivne akcije i provjere učinkovitosti korektivnih akcija
 - b) Mjerenje i pokazatelji dostignutog nivoa bezbjednosti
 - c) Zapisi procjene bezbjednosti
 - d) SMS interni nadzori
 - e) Evidencije osoblja za SMS i zapisi sa obuka
 - f) Zapisi sa sastanaka Savjeta za bezbjednost vazdušne plovidbe
 - g) Plan implementacije SMS (tokom procesa implementacije)

Član 10.
(Upravljanje rizicima po bezbjednost)

- (1) Pružalac usluga je obavezan uspostaviti sistem upravljanja rizicima po bezbjednost.
- (2) Pružalac usluga je dužan da uspostavi i održava postupke za prikupljanje i obradu podataka o bezbjednosti koji omogućavaju uočavanje opasnosti, analiziranje opasnosti, procjenu rizika i sprovođenje odgovarajućih mjera za umanjeње bezbjednosnih rizika.
- (3) Prikupljanje podataka o bezbjednosti mora da obuhvati obavezno, dobrovoljno i povjerljivo izvještavanje o događajima.

Član 11.
(Identifikacija opasnosti)

- (1) Pružalac usluga mora uspostaviti i održavati formalni proces za identifikaciju, zapisivanje, obradu i pružanje povratnih informacija o opasnostima u provođenju operacija.
- (2) Identifikacija opasnosti može da bude otkrivena uz pomoć reaktivnih, proaktivnih i prediktivnih metoda, kao i izvještajima zaposlenih.

Član 12.
(Procjena i umanjeње rizika po bezbjednost)

- (1) Pružalac usluga mora uspostaviti i održavati proces koji obezbjeđuje analizu, procjenu i kontrolu rizika po bezbjednost koji su u vezi sa identifikacijom opasnosti.
- (2) Procjena rizika po bezbjednost mora da bude izvršena u pogledu vjerovatnoće i ozbiljnosti kao i procjena u pogledu prihvatljivosti rizika.
- (3) Pružalac usluga mora definisati nivoe rukovodstva koje imaju ovlašćenje za donošenje odluka o prihvatljivosti rizika.
- (4) Za neprihvatljive rizike pružalac usluga je dužan da uspostavi i održava mjere za umanjeње rizika po bezbjednost.
- (5) Za podnošljive i prihvatljive rizike pružalac usluga je dužan kontrolisati i preispitivati mjere za ublažavanje rizika.

Član 13.
(Bezbjednosne garancije)

- (1) Cilj bezbjednosnih garancija jeste prikupljanje tačnih i kompletnih informacija o nivou usklađenosti sa regulatornim zahtjevima, dokumentovanje ovih informacija i preduzimanje akcija koje će obezbjediti usaglašenost sa propisima.

Član 14.
(Praćenje i mjerenje dostignutog nivoa bezbjednosti)

- (1) Pružalac usluga mora razviti, uspostaviti i održavati načine za provjeru dostignutog nivoa bezbjednosti organizacije u odnosu na ciljeve i politiku bezbjednosti, i utvrditi efektivnost metode kontrole rizika po bezbjednost.
- (2) Proces praćenja i mjerenja dostignutog nivoa bezbjednosti bi trebao uključiti:
- a) Izvještvanje o događajima
 - b) Procjena stanja bezbjednosti i praćenje trenda
 - c) Studije o bezbjednosti
 - d) Interne istrage događaja
- (3) Dostignuti nivo bezbjednosti pružalaca usluga se utvrđuju u skladu sa indikatorima i ciljevima dostignutog nivoa bezbjednosti.

Član 15.
(Upravljanje promjenama)

- (1) Pružalac usluga mora razviti, uspostaviti i održavati formalni proces za upravljanje promjenama. Proces mora da:
- a) Identifikuje promjene unutar pružalaca usluga koje mogu uticati na nivo rizika po bezbjednost u vezi sa uspostavljenim procesima i uslugama i upravljanje rizicima koji mogu nastati od tih promjena,
 - b) Definiše dogovore oko osiguranja dostignutog nivoa bezbjednosti prije implementacije promjena
 - c) Eliminiše ili modifikuje metode kontrole rizika koji više nisu potrebni zbog promjena u operativnom okruženju.

Član 16.
(Kontinuirano unapređenje SMS)

- (1) Pružalac usluga mora razviti, uspostaviti i održavati formalni proces za identifikaciju uzroka zbog kojih su dostignuti nivoi bezbjednosti ispod definisanih standarda, određivanje posljedica takvih dostignutih nivoa na operacije i eliminaciju tih uzroka.
- (2) Kontinuirano unapređenje SMS-a pružalaca usluga treba da uključuje:
 - a) Proaktivnu i reaktivnu evaluaciju opreme, dokumentacije i procedura, putem nadzora i istraga, u cilju utvrđivanja efektivnosti strategije kontrole i ublažavanja rizika,
 - b) Proaktivnu evaluaciju individualnih performansi zaposlenih kako bi se utvrdilo provođenje njihovih odgovornosti za bezbjednost.

Član 17.
(Promocija bezbjednosti)

- (1) Pružalac usluga treba razviti, uspostaviti i održavati obuke iz bezbjednosti i aktivnosti na komunikaciji kako bi se stvorilo okruženje gdje bi bezbjednosni ciljevi u organizaciji bili primjenljivani.

Član 18.
(Obuke i edukacija iz bezbjednosti)

- (1) Pružalac usluga je dužan da razvije i održava program obuke iz bezbjednosti koji osigurava da osoblje bude obučeno i kompetentno za obavljanje svojih dužnosti u sistemu upravljanja bezbjednošću.
- (2) Odgovorni rukovodilac je dužan da završi obuku koja se odnosi na: značaj bezbjednosti, politiku bezbjednosti i ciljne vrijednosti nivoa bezbjednosti, uloge i odgovornosti u sistemu upravljanja bezbjednošću, standarde sistema upravljanja bezbjednošću i bezbjednosne garancije.
- (3) Pojedinačni program obuka iz bezbjednosti treba da bude u skladu sa zaduženjima koje zaposleni ima u sistemu upravljanja bezbjednošću.

Član 19.
(Bezbjednosna komunikacija)

- (1) Pružalac usluga mora razviti, uspostaviti i održavati formalni način komunikacije o pitanjima bezbjednosti kojim se obezbjeđuje da je svo osoblje u potpunosti upoznato o sistemu upravljanja bezbjednošću kojim pružalac usluga prikuplja važne informacije o bezbjednosti i objašnjava zbog čega su preduzete određene aktivnosti iz područja bezbjednosti, kao i zbog čega su donesene ili izmjenjene procedure o bezbjednosti.

- (2) Komunikacija o bezbjednosti označava osnov za razvoj i održavanje pozitivne bezbjednosne kulture.
- (3) Formalni načini komunikacije, između ostalog, mogu biti:
 - a) Politika bezbjednosti i procedure
 - b) Bilteni
 - c) Izvještaji o bezbjednosti
 - d) Internet prezentacije i sl.

III – ROKOVI ZA IMPLEMENTACIJU SMS

Član 20. (Rokovi za implementaciju SMS)

- (1) Pružaoci usluga iz člana 3. dužni su u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog pravilnika dostaviti BHDCA plan implementacije SMS, a u roku od 24 mjeseca od dana stupanja na snagu ovog pravilnika uspostaviti efektivan SMS u svojoj organizaciji.
- (2) BHDCA će provesti provjeru implementacije SMS (stručni nadzor) kod pružalaca usluga iz člana 3. ovog Pravilnika koji se deklariraju da su implementirali SMS u svojoj organizaciji ili su bili u obavezi implementirati isti u skladu sa važećim propisima.

Član 21. (SMS za nove pružaoce usluga)

- (1) Pružaoci usluga koji namjeravaju da započnu djelatnost, a pripadaju organizacijama iz člana 3., dužni su najkasnije 90 dana prije dana namjeravanog započinjanja djelatnosti dostaviti BHDCA plan implementacije SMS.
- (2) Pružaoci usluga iz stava (1) ovoga člana dužni su da uspostave efektivan SMS u roku od 12 mjeseca od dana izdavanja uvjerenja (potvrde, sertifikata, dozvole, odobrenja i sl.) za obavljanje svoje djelatnosti.

IV – PRELAZNE ODREDBE

Član 22. (Prihvatljiv način udovoljavanja zahtjevu)

- (1) Do donošenja uputstava o prihvatljivom načina udovoljavanju zahtjevu iz ovog Pravilnika, kao prihvatljiv način udovoljavanju zahtjeva iz ovog Pravilnika, prilikom implementacije SMS u organizacijama iz člana 3.ovog Pravilnika i provođenja nadzora od strane BHDCA korišćiće se zadnje važeće izdanje ICAO Doc 9859 Safety Management Manual (SMM).

IV – STUPANJE NA SNAGU

Član 23. (Stupanje na snagu)

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“.

Broj:
Banja Luka,

Generalni direktor
Đorđe Ratkovića